

УДК 338.2

Хаустов В.К., канд. техн. наук

учений секретар Інституту економіки та прогнозування НАН України

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В УКРАЇНІ

Комплексно оцінено ефективність інноваційної політики України з використанням показників Глобального індексу інновацій. Відзначено високий потенціал розвитку сфери інтелектуальної власності, яка має стати стрижнем інноваційної політики, структурної модернізації національної економіки. Наголошено, що національна система охорони інтелектуальної власності розвивається сама по собі, без включення в життєвий цикл інновацій, всупереч досвіду розвинених країн, в яких вона є основою інноваційного розвитку¹.

К л ю ч о в і с л о в а: інноваційний потенціал, Глобальний індекс інновацій, інтелектуальна власність, структурні зрушення.

J E L: O34; O38

Структурні зрушення, які відбулися в Україні, не були результатом цілеспрямованої політики, натомість стали об'єктивним наслідком структурно-технологічних дисбалансів, успадкованих від минулого, і результатом прискореного вбудовування економіки країни в глобальну економічну систему. Інакше кажучи, були реалізовані поточні економічні конкурентні переваги в умовах відкритого ринку. Об'єктивний і природний характер структурних зрушень років незалежності не означає, що ці зрушення є бажаними й оптимальними з огляду на довгострокові інтереси країни, суспільства та держави.

За оцінками, сучасне економічне зростання характеризується визначальним значенням науково-технічного і технологічного прогресу та інтелектуалізацією основних факторів виробництва. Внесок інноваційної складової в приріст ВВП розвинених країн збільшився: в США з 31,0% у 1980-ті роки до 34,6% на початку нового століття, у Японії відповідно з 30,6 до 42,3%, у Європі з 45,5 до 50,0% [1].

В.Геєць та А.Гриценко, визначаючи інноваційні перспективи економічного зростання України в посткризовий період, наголошують на створенні інноваційної інфраструктури, розвитку високотехнологічного виробництва, трансферу технологій, венчурного фінансування, інтеграції науки, освіти й виробництва, регіональному інноваційному розвитку, формуванні інноваційних кластерів, удосконаленні законодавства, що регулює інноваційну сферу [2].

Об'єктивним індикатором успішності інноваційної політики країн світу є Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), який з 2007 р. публікується щорічно як головний інструмент для оцінки стану інновацій. Останній ГІІ-2013 опублікований у липні 2013 р. ВОІВ у співавторстві з Корнельським університетом і бізнес-школою INSEAD [3]. Як і інші подібні індекси, що формуються завдяки використанню евристичних процедур, він має певні недоліки, але водночас дає можливість зробити узагальнення та провести міжнародні порівняння на єдиній методичній основі [3, 4].

Основна мета звіту ГІІ – скласти рейтинг світових економічних систем з погляду потенціалу для інноваційної діяльності та її результатів. Усього за шість років звіт

¹ Публікацію підготовлено за виконання НДР відомчої тематики "Структурні трансформації в економіці України: динаміка суперечностей та вплив на економічний розвиток" (№ держреєстрації 0111U002605).

ГП вийшов на перше місце серед усіх інших оглядів інноваційної діяльності. ГП дозволяє на постійній основі проводити оцінку факторів, що впливають на інноваційну діяльність.

ГП-2013 розраховується як середнє з двох субіндексів. Субіндекс інноваційних витрат (Input Subindex) будується на даних національних економік, які відображають широкий спектр інноваційної діяльності: (1) інституції, (2) людський капітал і дослідження, (3) інфраструктура, (4) розвиненість ринку і (5) розвиненість бізнесу. Другий субіндекс (Output Subindex) відображає фактичні результати інновацій: (6) вихід (результативність) знань і технологій та (7) вихід творчого потенціалу. Коефіцієнт ефективності інновацій визначається як відношення субіндексу витрат до субіндексу результатів.

Серед позитивних ознак виділяють той факт, що 18 держав з економікою, що формується, випереджають за показниками інші аналогічні за рівнем доходів країни. Це Республіка Молдова, Китай, Індія, Уганда, Вірменія, В'єтнам, Малайзія, Йорданія, Монголія, Малі, Кенія, Сенегал, Угорщина, Грузія, Чорногорія, Коста-Рика, Таджикистан і Латвія. Всі вони демонструють підвищення рівня інноваційної діяльності порівняно зі своїми партнерами в усіх важливих сферах, таких як інститути, формування навичок, інфраструктура, інтеграція із глобальними ринками та взаємодія з діловими колами.

Україна посіла 71-е місце у рейтингу ГП-2013 і є одним із лідерів у групі з 36 країн із доходами нижчими за середні (LM за класифікацією Світового банку). Зокрема, Україна посіла 4-те місце в групі за загальним індексом ГП, 7-е місце за субіндексом витрат (83-е місце серед 142 країн), 6-е місце за субіндексом результатів (58-е місце серед 142 країн) та 31-е місце серед 142 країн за ефективністю інновацій (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Країни – лідери за показниками ГП у групі з доходами, нижчими за середні

Місце в групі	ГП (ранг)	Субіндекс витрат (ранг)	Субіндекс результатів (ранг)	Ефективність інновацій (ранг)
1	Молдова (45)	Монголія (49)	Молдова (28)	Молдова (2)
2	Вірменія (59)	Грузія (62)	Індія (42)	Свазіленд (5)
3	Індія (66)	Вірменія (71)	Вірменія (47)	Індонезія (6)
4	Україна (71)	Фіджі (72)	В'єтнам (54)	Нігерія (7)
5	Монголія (72)	Молдова (76)	Гайана (55)	Індія (11)
6	Грузія (73)	Албанія (77)	Україна (58)	Шрі-Ланка (13)
7	В'єтнам (76)	Україна (83)	Індонезія (62)	Гайана (15)
8	Гайана (78)	Кабо Верде (84)	Свазіленд (74)	Пакистан (16)
9	Індонезія (85)	Лесото (86)	Шрі-Ланка (76)	В'єтнам (17)
10	Гватемала (87)	Індія (87)	Філіппіни (77)	Сенегал (18)

Джерело: Table 4. Ten best-ranked economies by income group (rank) [Електронний ресурс] // The Global Innovation Index 2013 / INSEAD and WIPO 2013. – 417 p. – Доступний з : <<http://www.globalinnovation-index.org>>.

Таблиця 2

Позиції окремих країн у рейтингах Глобального індексу інновацій, 2013 р.

Країна/економіка	Бали (0–100)	Ранг	Доход*	Ранг	Регіон	Ранг	Ефективність	Ранг
Швейцарія	66,59	1	НІ	1	EUR	1	1,00	12
Швеція	61,36	2	НІ	2	EUR	2	0,81	55
Велика Британія	61,25	3	НІ	3	EUR	3	0,80	60
Нідерланди	61,14	4	НІ	4	EUR	4	0,91	26
США	60,31	5	НІ	5	NAC	1	0,74	86
Фінляндія	59,51	6	НІ	6	EUR	5	0,79	67
Гонконг (Китай)	59,43	7	НІ	7	SEAO	1	0,68	109
Сингапур	59,41	8	НІ	8	SEAO	2	0,64	121
Данія	58,34	9	НІ	9	EUR	6	0,76	78
Ірландія	57,91	10	НІ	10	EUR	7	0,81	57
Естонія	50,60	25	НІ	25	EUR	16	0,82	51
Кіпр	49,32	27	НІ	27	NAWA	2	0,86	43
Чеська Республіка	48,36	28	НІ	28	EUR	18	0,81	53
Словенія	47,32	30	НІ	30	EUR	20	0,78	70
Угорщина	46,93	31	НІ	31	EUR	21	0,94	23

Продовження табл. 2

Країна/економіка	Бали (0–100)	Ранг	Доход*	Ранг	Регіон	Ранг	Ефективність	Ранг
Латвія	45,24	33	UM	2	EUR	22	0,77	74
Китай	44,66	35	UM	3	SEAO	8	0,98	14
Словаччина	42,25	36	HI	33	EUR	24	0,75	84
Хорватія	41,95	37	HI	34	EUR	25	0,82	50
Литва	41,39	40	UM	5	EUR	26	0,69	105
Болгарія	41,33	41	UM	6	EUR	27	0,88	35
Молдова	40,94	45	LM	1	EUR	29	1,08	2
Румунія	40,33	48	UM	9	EUR	30	0,88	34
Польща	40,12	49	HI	39	EUR	31	0,68	110
Вірменія	37,59	59	LM	2	NAWA	7	0,86	42
Російська Федерація	37,20	62	UM	19	EUR	35	0,70	104
Україна	35,78	71	LM	4	EUR	37	0,89	31
Грузія	35,56	73	LM	6	NAWA	12	0,71	100
Білорусь	34,62	77	UM	27	EUR	38	0,75	82
Казахстан	32,73	84	UM	31	CSA	2	0,61	126
Таджикистан	30,00	101	LI	3	CSA	4	0,90	27
Азербайджан	28,99	105	UM	34	NAWA	16	0,65	117
Киргизстан	26,98	117	LI	8	CSA	6	0,56	131
Узбекистан	23,87	133	LM	31	CSA	9	0,52	135

Примітка: * HI – високий дохід; UM – дохід вищий за середній; LM – дохід нижчий за середній; LI – низький дохід.

Джерело: The Global Innovation Index 2013. [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

Слід також зауважити, що Україна у рейтингу ГІІ-2013 поступається Молдові (45-е місце) та Російській Федерації (62-е місце), проте випередила інші республіки СНД.

Дані за групами показників яскраво свідчать про "успіхи" та "прогалини" розвитку інноваційної сфери України (табл. 3). Так, достатньо високими є позиції України за групою показників "Людський капітал&дослідження" (44-е місце серед 142 країн), "Знання та технології, випуск" (45-е місце), які за більшістю складових пов'язані зі сферою інтелектуальної власності. Водночас проблеми інноваційного розвитку наочно демонструють низькі позиції України в групі показників "Інститути" (105-е місце), "Інфраструктура" (91-е місце), "Розвиненість ринку" (82-е місце), "Розвиненість бізнесу" (79-е місце).

Таблиця 3

Позиції України за показниками Global Innovation Index, група "Інститути"

Групи показників і показники (оригінал англ. мовою)	Групи показників і показники (переклад автора)	Місце 2012	Місце 2013
Innovation Output Sub-Index	Результат інновацій	47	58
Innovation Input Sub-Index	Вклад в інновації	78	83
Innovation Efficiency Index	Індекс ефективності інновацій	14	31
1. Institutions		117	105
1.1. Political environment	Політичний розвиток	91	99
1.1.1. Political stability	Політична стабільність	74	79
1.1.2. Government effectiveness	Дієвість влади	118	124
1.1.3. Press freedom.	Свобода преси	91	102
1.2. Regulatory environment	Регуляторне середовище	86	90
1.2.1. Regulatory quality	Якість регулювання	110	113
1.2.2. Rule of law	Верховенство права	111	117
1.3. Business environment	Бізнес-середовище	137	127
1.3.1. Ease of starting a business	Легкість відкриття бізнесу	95	65
1.3.2. Ease of resolving insolvency	Простота рішення про неспроможність (банкрутство)	134	135
1.3.3. Ease of paying taxes	Легкість сплати податків	139	125

Джерело: The Global Innovation Index 2013. [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

Більш детальний аналіз позицій України за окремими показниками свідчить про достатньо високий потенціал інноваційної діяльності та визначає основні напрями реформ щодо підвищення її ефективності.

Так, згідно з рейтингами за групою показників "Інститути" (табл. 3) потребує реформування "бізнес-середовище (127-е місце у 2013 р.), передусім процедура банкрутства (135-е місце). Необхідно вжити заходів щодо змін у регуляторному середовищі (90-е місце), зокрема, щодо верховенства права (117-е місце), а також щодо дієвості влади (124-е місце).

Відповідно до рейтингів за групою показників "Людський капітал&дослідження" (табл. 4) на тлі достатньо високого місця в світі (44-е) слід визнати значний потенціал у сфері вищої освіти і тенденцію до покращення ситуації в науково-дослідній сфері, в тому числі щодо вкладень у НДДКР (табл. 4).

Таблиця 4

Позиції України за показниками Global Innovation Index, група "Людський капітал&дослідження"

Група показників і показники (оригінал англ. мовою)	Група показників і показники (переклад автора)	Місце 2012	Місце 2013
2. Human capital & research	Людський капітал&дослідження	48	44
2.1. Education	Освіта	51	64
2.1.1. Current expenditure on education, % GNI	Поточні витрати на освіту, % ВВП	22	23
2.1.2. Public expenditure / pupil, % GDP/cap	Державні витрати / учень, % ВВП на людину	20	22
2.2. Tertiary education	Вища освіта	34	42
2.2.1. Tertiary enrolment, % gross	Запис (вступ) у вузи, %	8	8
2.2.2. Graduates in science & engineering, %	Випускники в галузі науки і інженерії, %	19	17
2.2.3. Tertiary inbound mobility, %	Мобільність системи вищої освіти, %	64	68
2.3. Research & development (R&D)	Дослідження й розробки	57	46
2.3.1. Researchers, headcounts/mn pop	Дослідники, чисельність персоналу	44	42
2.3.2. Gross expenditure on R&D, % GDP	Валові вкладення в R&D, % ВВП	37	37
2.3.3. Quality of scientific research institutions	Якість науково-дослідних установ	69	50

Джерело: The Global Innovation Index 2013 [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

За групою показників "Інфраструктура" позиції України є значно нижчими, ніж за ГІ-2013. Потребують змін механізми регулювання в екологічній сфері, сфері капіталовкладень, урядових послуг он-лайн (табл. 5).

Таблиця 5

Позиції України за показниками Global Innovation Index, група "Інфраструктура"

Група показників і показники (оригінал англ. мовою)	Група показників і показники (переклад автора)	Місце 2012	Місце 2013
3. Infrastructure	Інфраструктура	98	91
3.1. Information & communication technologies (ICT)	Інформаційні та комунікаційні технології	77	79
3.1.1. ICT access*	Доступ до ІКТ	58	66
3.1.2. ICT use	Використання ІКТ	81	66
3.1.3. Government's online service	Урядові послуги он-лайн	88	89
3.2. General infrastructure	Загальна інфраструктура	98	93
3.2.3. Quality of trade & transport infrastructure	Якість торгової і транспортної інфраструктури	77	66
3.2.4. Gross capital formation, % GDP	Валове нагромадження капіталу, % ВВП	99	108
3.3. Ecological sustainability	Екологічна стійкість	110	118

Джерело: The Global Innovation Index 2013 [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

Слід зазначити, що лише протягом одного року Україна значно погіршила й так невисокі позиції за групою показників "Розвиненість ринку" – погіршилися умови надання кредитів, інвестування й захисту інвесторів, конкурентне середовище (табл. 6).

Досить суперечливою можна визначити динаміку показників у групі "Розвиненість бізнесу" (табл. 7): за групою загалом втрачено 18 позицій. Дискусійними можна вважати втрати за позиціями "Знання працівників" (із 55-ї на 78-у) та "Здатність поглинання знань" (з 33-ї на 85-у). Найгіршими у цій групі є позиції України за показ-

Інноваційні трансформації економічного розвитку

ником "Стан кластерного розвитку" (110-а), найкращими – "Фінансування R&D за кордоном" (12-а) та "Збори платежів роялті та ліцензій / % ВВП" (26-а).

Таблиця 6

Позиції України за показниками Global Innovation Index, група "Розвиненість ринку"			
Група показників і показники (оригінал англ. мовою)	Група показників і показники (переклад автора)	Місце 2012	Місце 2013
4. Market sophistication	Розвиненість ринку	68	82
4.1. Credit	Кредит	59	75
4.2. Investment	Інвестиції	88	101
4.2.1. Ease of protecting investors	Простота захисту інвесторів	91	102
4.2.2. Market capitalization, % GDP	Капіталізація ринку, % ВВП	63	82
4.2.3. Total value of stocks traded, % GDP	Загальна вартість акцій, що торгуються, % ВВП	67	60
4.2.4. Venture capital deals/tr PPP\$ GDP	Пропозиції венчурного капіталу, ПКС ВВП	54	54
4.3. Trade & competition	Торгівля і конкуренція	65	73

Джерело: The Global Innovation Index 2013 [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

Таблиця 7

Позиції України за показниками Global Innovation Index, група "Розвиненість бізнесу"			
Група показників і показники (оригінал англ. мовою)	Група показників і показники (переклад автора)	Місце 2012	Місце 2013
5. Business sophistication	Розвиненість бізнесу	51	79
5.1. Knowledge workers	Знання працівників	55	78
5.1.1. Knowledge-intensive employment, %	Інтенсивність наукомісткої зайнятості, %	37	44
5.1.3. R&D performed by business, %	Виконання R&D бізнесом, %	27	
5.1.3. R&D performed by business, % GDP			33
5.1.4. R&D financed by business, %	Фінансування R&D бізнесом, %	57	58
5.2. Innovation linkages	Інновації зв'язків	85	72
5.2.1. University/industry research collaboration	Університет / промисловість співпраця галузевих досліджень	67	68
5.2.2. State of cluster development	Стан кластерного розвитку	115	110
5.2.3. R&D financed by abroad, %	Фінансування R&D за кордоном	12	12
5.2.4. JV–strategic alliance deals/tr PPP\$ GDP	JV–стратегічні альянси, пропозиції, ПКС ВВП	85	94
5.2.5. PCT patent filings with foreign inventor, %	Подання патентних заявок, за процедурою РСТ з іноземними інвесторами, %	68	61
5.3. Knowledge absorption	Здатність поглинання знань	33	85
5.3.1. Royalty & license fees payments/th GDP	Збори платежів роялті та ліцензій / % ВВП	13	26
5.3.2. High-tech imports less re-imports, %	Високотехнологічний імпорт мінус реімпорт	н/д	75
5.3.3. Computer & comm. Service imports, %	Імпорт комп'ютерних і комунікаційних послуг, %	83	87
5.3.4. FDI net inflows, % GDP	Чистий приплив прямих іноземних інвестицій, % ВВП	38	53

Джерело: The Global Innovation Index 2013 [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

Значний інноваційний потенціал України визначається позиціями України в світі за групою показників "Знання та технології, випуск": "Кількість дозвілів (патентів) на корисні моделі / млрд ВВП за ПКС" – перше місце в світі; "Створення знань" – 17-е; "Кількість патентів резидентів / млрд ВВП за ПКС (паритетом купівельної спроможності)" – 20-е; "Витрати на комп'ютерні програми, % ВВП" – 39; "Високотехнологічний експорт за вирахуванням реекспорту" – 45-е; "Кількість патентів резидентів за процедурою РСТ / млрд ВВП за ПКС" – 49-е; "Високо- і середньотехнологічне виробництво, %" – 51-е; "Роялті та ліцензійні платежі, надходження / тис. ВВП" – 51-е (табл. 8).

Показники групи "Креативний випуск" мають значне розшарування – якщо в сфері реєстрації торгових марок Україна посідає місце в третьому десятку, то в сфері створення креативних нематеріальних активів та ІКТ організаційних моделей – на межі першої сотні (табл. 9).

Таблиця 8

**Позиції України за показниками Global Innovation Index,
група "Знання та технології, випуск"**

Група показників і показники (оригінал англ. мовою)	Група показників і показники (переклад автора)	Місце 2012	Місце 2013
6. Knowledge & technology outputs	Знання та технології, випуск	30	45
6.1. Knowledge creation	Створення знань	21	17
6.1.1. Domestic resident patent ap/bn PPP\$ GDP	Кількість патентів резидентів / млрд ВВП за ПКС	25	20
6.1.2. PCT resident patent ap/bn PPP\$ GDP	Кількість патентів резидентів за процедурою РСТ / млрд ВВП за ПКС	41	49
6.1.3. Domestic res utility model ap/bn PPP\$ GDP	Кількість дозвілів (патентів) на корисні моделі / млрд ВВП за ПКС	1	1
6.1.4. Scientific & technical articles/bn PPP\$ GDP	Наукові та технічні статті / млрд ВВП за ПКС	53	60
6.2. Knowledge impact	Вплив знань	66	73
6.2.1. Growth rate of PPP\$ GDP/worker, %	Темп зростання ВВП за ПКС / працюючого, %	34	12
6.2.2. New businesses/th pop. 15–64	Нові підприємства / тис. населення 15–64	77	81
6.2.3. Computer software spending, % GDP	Витрати на комп'ютерні програми, % ВВП	31	39
6.2.4. ISO 900 quality certificates/bn PPP\$ GDP.	Сертифікати якості ISO 900, млрд ВВП за ПКС	52	74
6.2.5. High- & medium-high-tech manufactures, %	Високо- і середньотехнологічне виробництво, %		51
6.3. Knowledge diffusion	Поширення знань	55	89
6.3.1 Royalty & license fees receipts/th GDP	Роялті та ліцензійні платежі, надходження / тис. ВВП	32	51
6.3.2. High-tech exports less re-exports, %	Високотехнологічний експорт за вирахуванням реекспорту	н/д	45
6.3.3 Computer & comm. service exports, %	Експорт комп'ютерних і комунікаційних послуг, %	81	64
6.3.4. FDI net outflows, % GDP	Чистий відплив прямих іноземних інвестицій	53	81

Джерело: The Global Innovation Index 2013. [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

Таблиця 9

**Позиції України за показниками Global Innovation Index,
група "Креативний випуск"**

Група показників і показники (оригінал англ. мовою)	Група показників і показники (переклад автора)	Місце 2012	Місце 2013
7. Creative outputs	Креативний випуск	83	81
7.1. Creative intangibles	Креативні нематеріальні активи	100	97
7.1.1. Domestic res trademark reg/bn PPP\$ GDP	Внутрішні дозволи реєстрації торгової марки / млрд ВВП за ПКС	18	20
7.1.2. Madrid resident trademark reg/bn PPP\$ GDP	Реєстрація торгових марок за Мадридською системою, млрд ВВП за ПКС	24	29
7.1.3. ICT & business model creation	Створення ІКТ бізнес-моделей	87	101
7.1.4. ICT & organizational model creation	Створення ІКТ організаційних моделей	116	101
7.2. Creative goods & services	Креативні товари та послуги	75	79
7.3. Online creativity	Он-лайн креатив	47	45

Джерело: The Global Innovation Index 2013. [Електронний ресурс] / INSEAD and WIPO 2013. – 417 р. – Доступний з : <<http://www.globalinnovationindex.org>>.

Наведені оцінки дозволяють сформулювати положення, що реформування економіки, підвищення її конкурентоспроможності неможливі без розбудови сфери охорони промислової власності України, яка характеризується нерозвиненістю ринкової інфраструктури та інституцій, низьким рівнем захисту прав власності.

Ефективне функціонування цієї системи можливе лише за умови, що політика в сфері інтелектуальної власності буде інтегрованою в національну економічну стратегію і стратегію розвитку. Така політика дозволить застосовувати всебічний і глобальний підхід до стимулювання і сприяння інноваціям на національному рівні, а також

стане каталізатором створення та використання об'єктів права промислової власності в процесах структурних перетворень.

Визнано, що розвинена система інтелектуальної власності дозволяє трансформувати продукти інтелектуальної діяльності, передусім об'єкти права промислової власності, на матеріальні блага, що збільшують економічне багатство і сприяють соціальному та культурному добробуту нації. При цьому власне існування інтелектуальної власності не є достатнім, оскільки для досягнення позитивних результатів національна політика в сфері інтелектуальної власності повинна спиратися на національну політику та стратегії інноваційного розвитку. Тобто система інтелектуальної власності повинна функціонувати як каталізатор в ефективному ланцюгу життєвого циклу інновацій – від виникнення науково-технічної ідеї до її реалізації на комерційній основі. Іншими словами, політика держави в сфері інтелектуальної власності, у тому числі промислової, повинна бути невід'ємною складовою інноваційної політики, яка, в свою чергу, має бути стрижнем соціально-економічного розвитку.

Результати проведеного дослідження дозволяють визначити характерні особливості організаційних моделей включення національних систем охорони інтелектуальної власності у національні пріоритети для різних груп країн залежно від рівня їхнього розвитку.

А. Розвинені країни мають достатньо ефективні національні системи охорони інтелектуальної власності, про що свідчать кількісні показники подання заявок на отримання патентів на винаходи, корисні моделі, реєстрації знаків для товарів і послуг тощо. Завдяки ефективно функціонуючій інфраструктурі власники охоронних документів права промислової власності є активними суб'єктами міжнародного і національних ринків інтелектуальної власності, процесів комерціалізації і трансферу технологій. У національних стратегіях соціально-економічного розвитку системи охорони інтелектуальної власності є невід'ємними складовими національних інноваційних систем і не потребують розроблення (вдосконалення) спеціальних (окремих) методів та інструментів регулювання.

Б. Країни, що розвиваються, і країни з ринком, що формується (до цієї групи входять усі країни СНД), слід поділити на декілька груп:

– країни, де реалізується активна державна політика в сфері охорони інтелектуальної власності, розвитку інфраструктури ринку об'єктів права інтелектуальної власності, комерціалізації винаходів і технологій тощо. Розвиток національної системи охорони інтелектуальної власності є невід'ємною складовою стратегії соціально-економічного розвитку. Яскравим прикладом такої країни є Китай, який у новому тисячолітті увійшов у п'ятірку країн-лідерів за кількістю патентів на винаходи, реєстрацій знаків для товарів і послуг, стрімко підвищує позиції в глобальних рейтингах конкурентоспроможності та інновацій;

– країни, у яких державна політика в сфері охорони інтелектуальної власності реалізується як складова Стратегії розвитку національної інноваційної системи. Прикладом такої країни є Казахстан;

– країни, у яких політика в сфері охорони інтелектуальної власності реалізується згідно із затвердженими національними Стратегіями в цій сфері й узгоджується з національною інноваційною політикою. Прикладами таких країн є Білорусь, Молдова та Киргизстан;

– країни, у яких політика в сфері охорони інтелектуальної власності реалізується без затверджених національних Стратегій у цій сфері, проте ув'язана з активною інноваційною політикою, існує позитивна динаміка набуття прав власності у міжнародних зіставленнях і рейтингах інновацій. Прикладом такої країни є Російська Федерація;

– країни, в яких політика в сфері охорони інтелектуальної власності реалізується без затверджених національних Стратегій у цій сфері, не ув'язана з інноваційною

політикою держави та стратегічними документами соціально-економічного розвитку. Інакше кажучи, національна система охорони інтелектуальної власності розвивається сама по собі, без включення в життєвий цикл інновацій. Саме останнім шляхом іде Україна.

Національній економіці України притаманні такі риси, як технічна та технологічна відсталість, значне фізичне і моральне зношення основних фондів, низький рівень використання виробничих потужностей, висока матеріало-, енерго- та ресурсомісткість, відсутність або низький рівень інноваційної діяльності. Відсутність прогресу в освоєнні та впровадженні новітніх технологій заважали підвищенню конкурентоспроможності промисловості, що певною мірою спричинило глибоку структурну кризу та спад виробництва. За часи незалежності України технологічно деградували великі високотехнологічні комплекси (авіабудування, електронна промисловість, радіоелектроніка, верстатобудування, приладобудування тощо), потенціал яких мав би стати підґрунтям економічного розвитку країни [5].

За визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку, структурно стійкою є така національна економіка країни, в якій галузева структура відповідає технологічній структурі. Сучасна "типова" стійка національна технологічна структура оцінюється відповідно до прийнятої Європейським Союзом у 2007 р. класифікації виробничих структур, за технологічною структурою переробної промисловості [5]: близько 50% – сумарна частка високотехнологічних (20%) і середньотехнологічних (30%) виробництв; приблизно 50% – сумарна частка низькотехнологічних (30%) і середньо низькотехнологічних (20%) виробництв.

Співвідношення цих показників із показниками ядра галузевої структури – це емпіричне правило сталого розвитку економіки: питома вага галузей переробної промисловості повинна становити 1/5 від національної економіки, тоді як у цих галузях 1/5 – частка високотехнологічних виробництв і половина – високотехнологічних та середньо високотехнологічних виробництв [5].

Економіка України не має запасу в технологічній структурі сталого розвитку. Структура національної економіки України не відповідає наведеному критерію стійкості технологічної структури національної економіки саме в технологічній частині. Частка високотехнологічних виробництв становить близько 5% (у 4 рази менше), сумарна частка високотехнологічних і середньо високотехнологічних виробництв – близько 25% (у 2 рази менше) [5].

Період заміщення технологічних укладів створює для таких країн, як Україна, унікальні можливості для модернізації на основі інтелектуалізації економіки. Випереджальне освоєння та формування ядра нового технологічного укладу (біо- та лазерні технології, наноматеріали, трансформація охорони здоров'я, телекомунікацій, сільськогосподарства, авіа-, судно-, приладобудування та ряд інших галузей) можуть дати Україні поштовх до структурної перебудови економіки та забезпечення її стійкості. Підґрунтям реформ мають стати окреслені вище проблемні групи індикаторів інноваційного потенціалу країни, вдосконалення інноваційної політики та політики в сфері охорони інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Глазьев С.Ю. Развитие российской экономики в условиях глобальных технологических сдвигов : научн. доклад / С.Ю. Глазьев. – М. : НИР, 2007. – 134 с.
2. Геец В.М. Инновационные перспективы экономического роста в Украине в послекризисный период [Електронний ресурс] / В.М. Геец, А.А. Гриценко. – Доступний з : <<http://www.group-global.org/ru/lecture/view/5626>>.
3. World Intellectual Property Indicators 2013 [Електронний ресурс] / WIPO Economics & Statistics Series – Доступний з : <<http://www.wipo.int/ipstats/en/wipi/>>.
4. Єгоров І.Ю. Проблеми побудови узагальнюючих індексів інноваційного розвитку для України / І.Ю. Єгоров // Статистика України. – 2009. – № 4. – С. 7–11.

5. Пирог О.В. Адаптація структури національної економіки України до вимог постіндустріального суспільства [Електронний ресурс] / О.В. Пирог ; Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. – Доступний з : <<http://ena.lp.edu.ua>>.

Надійшла до редакції 30.05.2014 р

Хаустов В.К., канд. техн. наук

учений секретарь Института экономики и прогнозирования НАН Украины

ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ СТРУКТУРНЫХ СДВИГОВ В УКРАИНЕ

Комплексно оценена эффективность инновационной политики Украины с использованием показателей глобального индекса инноваций. Отмечен высокий потенциал развития сферы интеллектуальной собственности, которая должна стать стержнем инновационной политики, структурной модернизации национальной экономики. Отмечено, что национальная система охраны интеллектуальной собственности развивается сама по себе, без включения в жизненный цикл инноваций, вопреки опыту развитых стран, в которых она является основой инновационного развития.

Ключевые слова: *инновационный потенциал, Глобальный индекс инноваций, интеллектуальная собственность, структурные сдвиги.*

V.Khaustov

PhD in Engineering, Scientific Secretary, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian NAS

THE INNOVATIVE POTENTIAL OF STRUCTURAL CHANGE IN UKRAINE

The article provides a comprehensive assessment of the efficiency of Ukraine's innovation policy with the use of indicators from the Global Innovation Index. The author points out a high development potential of the sphere of intellectual property, which should become the core of innovation policy and structural modernization of the national economy. Thus, quite high are Ukraine's positions in the group of indicators "Human capital and research" (44th position among 142 countries in 2013), "Knowledge and technology outputs" (45th position), which, in most of their components, are related to the sphere of intellectual property. The problems of innovative development are graphically demonstrated by the low Ukraine's positions in the groups "Institutions" (105th position), "Infrastructure" (91st position), "Market sophistication" (82nd position), and "Business sophistication" (79th position).

It is emphasized that structural reform of the economy and increase in its competitiveness are impossible without a proper development of the national sphere of the protection of industrial property, which is now characterized by low development of the market infrastructure and institutions and low level of the protection of property rights.

The author defines the peculiar features of the organization model for the inclusion of the national systems of the protection of intellectual property in the national priorities of innovative development for different groups of countries depending on their development level. The article shows that the national system of the protection of intellectual property is developing by itself, without being included in the innovative life cycle.

In is pointed out that the period of replacement technological waves creates, for Ukraine, unique possibilities for modernization based on the intellectualization of the economy. Outstripping assimilation and creation of the core of the new technological wave (bio-and laser technologies, nanomaterials, transformation of the health care, telecommunications, agriculture, aircraft manufacturing, ship-building, instrument-making and a series of other branches) may give impetus to the structural reconstruction of the economy and ensure its sustainability provided that a proper reform is conducted in the system of the protection of intellectual property as a component of the innovation policy.

Key words: *innovative potential, Global Innovation Index, intellectual property, structural change.*